

לא שוכחים לו. תבליט על קברו של האפיפיור גרגוריוס השלושה-עשר, המתאר את מפעל שינוי הלוח שלו

האחרות. כאשר זה יקרה, במהרה בימינו, נזכה לברכת "דרך כוכב מיעקב וקם שבת מישראל", ויהודים בחו"ל יוכלו שוב להתחיל לומר ותן טל ומטר לברכה בנובמבר. ■

baruch.sterman@gmail.com

להיות תלוי בלוח שנה מתוקן, אלא לקבוע שנים מעוברות אד הוק, כמו שעשו לפני הלל. היום יבוא כאשר שופטי הסנהדרין יתכנסו בירושלים ושוב יסדרו את לוח השנה, כאשר הם לוקחים בחשבון את בעיית הפרציה ואת כל ההתחשבויות הרלוונטיות

עוד תיקון מסוג זה.

לוח השנה היהודי כמעט לא הושפע מעדכוניו של האפיפיור גרגוריוס. נפקא מינא מסוימת בכל זאת קשורה ליום שבו יהודי חו"ל מתחילים לבקש על הגשמים בתפילת העמידה. בגמרא (תענית י.) יש דיון בנושא הזמן שבו מתחילים "לשאול על הגשמים", ומסתמן שיש הבדל בעניין זה בין ארץ ישראל לשאר העולם.

משנה: בשלשה במרחשון שואלין את הגשמים. רבן גמליאל אומר: בשבעה בו, חמשה עשר יום אחר החג, כדי שיגיע אחרון שבישראל לנהר פרת.

גמרא: אמר רבי אלעזר: הלכה כרבן גמליאל. תניא, חנניה אומר: ובגולה עד ששים בתקופה. תפילת "ותן טל ומטר" בגולה חלה, על פי חנניה, שישים יום אחרי 'תקופת הסתיו' - היא תקופת תשרי - שאינה אלא שם אחר ליום השוויון שבין היום והלילה, החל כמעט תמיד ב-23 בספטמבר. נגידע ל-22 בנובמבר. וכאן מגיעה ההפתעה: בכל סידור ולוח תמצא שבחור"ל מתחילים לומר "ותן טל ומטר" ב-4 בדצמבר, שנים עשר יום מאוחר יותר!

אכן, במקורות מלפני תיקון הלוח של גרגוריוס ומחיקתם של עשרה ימי הלוח, אנחנו באמת מוצאים שתאריך שאילת הגשמים היינו 22 בנובמבר. כן אנו מוצאים לדוגמה בבית יוסף (או"ח סימן ק"ז), שמביא את דברי האבודרהם (שכתב את ספרו "פירוש הברכות והתפילות" בשנת 1340):

וכתב ה"ר דוד אבודרהם (עמ' קי) ויום ס' יבוא בכ"ב מנובמברי אם היה אותו פיבר"ר מכ"ח יום אבל אם היה פיבר"ר מכ"ט יום תהיה הש"א אלה בכ"ג נובמברי כי תקופת תשרי לעולם שבעה ימים קודם אקטוברי.

ניתן לשאול למה היום לא סופרים 60 יום מתקופת הסתיו כדי לקבוע את התאריך של שאילת הגשמים. אמנם, ההלכה פסקה שלגבי קביעת התקופות אנו משתמשים בחשבונות האסטרונומיים של האמורא שמואל, שהם זהים לאלו של יוליס קיסר - דהיינו שנה של 365 יום ועוד 6 שעות בדיוק. חכמינו היו מודעים לסחף הזה, ולדוגמה האבן עזרא שחי במאה ה-12 מצייץ בפירושו לשמות "ב, ב' (הפירוש הארוך):

ואל תחוש לשעה ותפ"ה לחשבון תקופת שמור אל. וידענו כי לא נעלם ממנו זה. רק תפש דרך קרובה בזמנו לאנשי דורו, כי היום יש בין תקופת פת האמת ותקופתו קרוב מט' ימים. ואל תתמה על-זה.

ההצעה הטיפוסית לפתרון סופי לבעיה הזאת טוענת שהמצב האידיאלי בהלכה למעשה הוא לא

פני השטח בגלל הזווית של הארץ. ההפך הוא הנכון לגבי חודשי הקיץ, כאשר החלק הצפוני מוטה כלפי השמש.

מעבר לתנועה זו, המוכרת יחסית לרובנו, לכוכב הלכת שלנו ישנה עוד תנועה, פחות ידועה. כמו קצה סביבון, שמתנוודד בזמן סיבובו, כך גם הציר של כדור הארץ מתנוודד בזמן הרוטציה שלו, ומשלים סיבוב שלם בערך בכל 26,000 שנה. תופעה זו נקראת נקיפת ציר כדור הארץ. אם היינו מתבוננים בשנה הכוכבית (כלומר, השנה בהתבסס על מיקומם של הכוכבים בשמים), היינו מגלים שלאורך תקופה של כ-25,800 שנים כדור הארץ מאבד מחזור שלם של עונות, כלומר 'מממש' רק 24,799 קיצים וחורפים.

למרות שהשפעותיה של תופעה זו נשמעות זניחות בהתחשב באורכה של התקופה המדוברת, במהלך ההיסטוריה ההשפעה נתנה את אותותיה מספר פעמים. ללא תיקון של 'הבעיה', הרי שעם חלוף כ-13,000 שנה מקביעת לוח שנה הנראה יציב נוכל למצוא את עצמנו בונים בובות שלג בירושלים בחודשי יולי-אוגוסט.

נקיפת ציר כדור הארץ מובילה לעוד תופעה, מלבד סחף העונות. נסו לדמיין את ציר כדור הארץ כאצבע ענקית המצביעה אל עבר המרחבים האינסופיים של החלל. הכוכב הקרוב ביותר למיקומה הדמיוני של האצבע בשמים יהיה בעל חשיבות מיוחדת עבורנו, מפני שלנו ייראה שכוכב זה אינו זו ביחס לכדור הארץ, ושאר הכוכבים סובבים סביבו. מיקומו של כוכב זה נקרא הקוטב הצפוני השמימי (North Celestial Pole). בימינו, הכוכב הנושא את התואר הזה הוא הכוכב פולאריס (Polaris), או בשמו הפופולרי יותר כוכב הצפון. בגלל שינוי הכיוון של ציר כדור הארץ, האצבע הדמיונית תצביע אל עבר מקומות וכוכבים שונים בשמים, ותיצור כוכב צפון חדש לאורך הדורות. בעוד כ-5,000 שנה פחות או יותר, הכוכב ביד ימינה של הקונסטלציה קפאוס (Cepheus), אלדראמין (מקור השם במילה ימין), יהיה כוכב הציר החדש; ובעוד כ-11,000 שנים הכוכב וגה (Vega), שהאשורים קראו לו "דיין השמיים" על שם זוהרו האדיר, יחליף אותו בתפקיד.

נחזור אם כן לכוכב שאיתו התחלנו, כוכב. לפני בערך 3,000 שנה כיוונו של הציר של כדור הארץ הצביע קרוב מאד לכוכב, ועל כן הוא היה כוכב הציר, הכוכב החשוב ביותר בשמים באותו העת.

בכ"ב מנובמברי שואלין את הגשמים

מעבר להתעניינות האסטרונומית בנושא, התופעה של נקיפת ציר כדור הארץ עוררה מהומות גם בחוגים דתיים שונים. המקרה המפורסם ביותר הוא החלפת לוח השנה היוליאני בלוח השנה הגרגוריאני. בשנת 385 למניינם נקבע בוועידת ניקאה (ועידה שמטרתה היתה לנסח את עיקרי האמונה הנוצרית) שחג הפסחא יחול תמיד לאחר נקודת שוויון האביב (היום שבו שעות האור והחושך ביממה משוותות, ההגדרה האסטרונומית של האביב). בגלל העובדה שלוח השנה היוליאני אינו מתחשב בנקיפת הציר, בשנת 1563 התברר שחג הפסחא יחול מוקדם מהצפוי ולא יעמוד בדרישות של ועידת ניקאה. כדי לתקן את הסטייה, האפיפיור גרגוריוס השלושה עשר ערך כמה שינויים בלוח השנה היוליאני ועדכן אותו בהתחשב בעובדות ובנתונים אסטרונומיים.

כדי להחזיר את חג הפסחא למיקומו המקורי, החליט האפיפיור למחוק עשרה ימים מלוח השנה. ע"פ פסק דין אפיפיורי מיוחד, לאחר יום חמישי ארבעה באוקטובר 1582 חל יום שישי ה-15 באוקטובר 1582 (לפי הלוח שייקרא מעתה הלוח הגרגוריאני). גרגוריוס גם תיקן את הלוח באותה עת כדי שלא יירדש בעתיד

הרשימה הדתית המאוחדת ברחובות

בראשות מנחם קליין

ב-11.11.08 מצביעים

טב

הרשימה הדתית המאוחדת

לעשייה

מנחם קליין

סא"ל במ"ל
משנה לראש העיר, מחזיק תיק הכספים
יו"ר כולל "יד ברזומן" ליוצאי צבא

שאל ליבי

חבר מועצת העיר
מחזיק תיק השכונות
ראש איגוד ערים לכבאות והצלה
ברחובות והסביבה

דורית דויטש

מרצה לחינוך
במכללת "מורשת יעקב"

אמיתי כהן

מנכ"ל "תדמית הפקות"
יו"ר עמותת "למען אחי"

הרב נחמן ארנרין

סא"ל במ"ל
רב פיקוד מרכז לשעבר
רב בית כנסת "בית שפירא"
מנהל קשרי קהילה ברטרונ

טב

הרשימה הדתית המאוחדת

לעשייה

הרשימה שמוכילה את העשייה בעיר

חינוך, צעירים ונוער, תרבות ומורשת ישראל

מטה הבחירות המרכזי: בית שפירא, הרצל 148, רחובות
טל. 08-9349712, 08-9454814 פתוח כל יום החל מ-17:00